

Beschermd

Natuurpark

Rivierenland

ambitienota

#parkrivierenland
www.natuurparkrivierenland.be

Inleiding

Tussen Brussel en Antwerpen groeit stilaan één grootstedelijk gebied. Maar in de regio van Mechelen, in het hart van Vlaanderen, kleurt de Vlaamse ruit nog opvallend groen. We vinden hier ook een machtig **rivierlandschap met de zoetwatergetijderivieren Dijle, Zenne, Rupel en Nete en met fijnmazige beekvalleien**. De groenblauwe aders zijn de belangrijkste dragers van de grote stukken natuur die er te vinden zijn. **Het gaat om zeldzame zoetwaterslikken en -schorren, broekgebieden, wetlands, bossen en waardevolle open weidelandschappen.**

Heel wat **zeldzame dieren en planten** - zoals de kamsalamander, zomertaling, blauwborst, watersnip, roerdomp, grote modderkruiper, dotterbloemen,

slangewortel en grote pimpernel - vinden in het uitgestrekt gebied hun thuis. Samen met duizenden eenden en massa's moeras- en graslandplanten. Ook de bever zakte af naar het gebied waar zoveel rivieren samenvloeien. En hij is er al een echte landschapsbouwer geworden. Het is ook niet verwonderlijk dat de eerste waarnemingen van de otter, na tientallen jaren afwezigheid in Vlaanderen, net hier gebeurde. De otter staat symbool voor de nieuwe natuurkansen die het hele rivierenland biedt.

Het is uitzonderlijk dat ondanks de grote stedelijke druk, middenin het economisch hart van Vlaanderen, nog zo veel (ook grotere) groengebieden bewaard bleven die de verschillende woonkernen omarmen.

Enkele kleinere valleistrukturen, zoals de Vrouwvliet en Barebeek, maken de verbinding tussen de twee meest aaneengesloten groene kerngebieden:

- In de schaduw van de Sint-Romboutstoren ten oosten van Mechelen, bepaalt de **Beneden-Dijlevallei** het grootse weide- en moerascomplex. Natuurparels als het **Mechels Broek**, **Mispeldonk**, **Cassenbroek**, **Pikhakendonk**, het **Haachts broek** en de **Barebeekvallei** volgen elkaar op als puzzelstukken voor één aaneengesloten natuurgebied.
- In het noordwesten vinden we het **Vierrivierengebied**, dat gevormd wordt door de **Rupel**, en de benedenlopen van de **Nete**, **Zenne** en **Dijle**: het landschap rond het **Zennegat**, **Robbroek** en **Den Battelaer** tot aan **Blaasveldbroek**, **Biezenweide** en **Broek de Naeyer**. Het **Sigma-plan Dijlemonding met Grote Vijver noord en zuid**, **Zennegat**, **Tien Vierendelen** en **Bovenzanden** (waarvan een deel in Natura 2000-netwerk) staan garant voor nog heel wat extra natuurkansen in het rivierenland.

Ook buiten de twee kerngebieden is waardevolle natuur te vinden zoals in de Natura 2000-gebieden: **Hollaken**, **Pikhakendonk**, **Dorent-Nelebroek**, het **Bos van Aa**, het **Kollintenbos** en de **Wormelaar**. Het **Waverwoud** en het boscomplex dat van in **Hofstade-Vriezenbroek** over de **Steentjesbossen** de link maakt met de groene vallei, verrijken de al behoorlijke verzameling met honderden specifieke bossoorten. Ook de forten in de ruimere regio, zoals het **fort van Walem**, horen tot de Natura

2000-gebieden en hebben niet alleen een belangrijke erfgoedwaarde, maar zijn eveneens een belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen.

In 2019 verscheen het IPBES-rapport: de belangrijkste achteruitgang van biodiversiteit is te wijten aan veranderend landgebruik, klimaatverandering, overexploitatie, invasieve soorten en vervuiling. Het wegvallen van de ecosysteemdiensten, zal een impact hebben op onze samenleving, op het menselijk welzijn.

In 2020 lanceerde de Europese Commissie haar 'Green Deal' waarin behoud van biodiversiteit en ecosystemen een zeer prominente plaats krijgt. Het is ook het jaar waarin nieuwe ambitieuze doelen worden voorgesteld op mondiaal niveau. Hierbij wil de EU leider zijn met een biodiversiteitsstrategie 2030. Om hierop in te spelen en de versnipperde natuurlijke rijkdommen te versterken is er een plan nodig dat, over gemeentegrenzen heen, een **uniek natuurpark voor plant, dier en mens** creëert.

Door te kiezen voor Beschermd Natuurpark Rivierenland als overkoepelende benaming, creëren we een duidelijk project, bestemming én identiteit die bevattelijk is voor projectpartners, bewoners, ondernemers en toeristen. Hiermee krijgt de natuur in en rond Mechelen een gezicht en wordt het natuurpark een kapstok om acties op korte en (middel)lange termijn ter bevordering van de natuur aan op te hangen. We streven hierbij naar het verkrijgen van de hoogst mogelijke gebiedserkenning.

Doelstelling

De uitbouw van een aaneengesloten natuurpark van **minstens 3.000 hectare** heeft een drievoudig doel:

- 1 Het **beschermen, versterken, verbinden, uitbreiden en beheren van de** bestaande (zeer) waardevolle en robuuste **natuur** om de **biodiversiteit** te behouden en te vergroten en onderlinge **migratie** mogelijk te maken. In de kerngebieden streven we de hoogste **natuurkwaliteit** na.
- 2 Het toekomstbestendig maken van de regio via natuurgebaseerde oplossingen ('Nature based solutions') voor de **mitigatie van en adaptatie aan de klimaatverandering**: het **vastleggen van CO₂** in verschillende landschapstypes, het creëren van kansen voor **waterbuffering**, het **tegengaan van droogte en hittestress**.

- 3 Het creëren van een **gezonde leefomgeving met plaats voor stilte, beweging, avontuur en ontspanning** en het mogelijk maken van authentieke, duurzame natuurervaringen voor de bewoners en bezoekers van de regio. Het creëren van verbindingen tussen de gebieden verbetert de functionele en recreatieve routes voor actieve weggebruikers doorheen de regio. Dit levert extra gezondheidsvoordelen en versterkt de transitie naar een duurzamer mobiliteitsmodel.

De initiatiefnemers willen door middel van langetermijnengagementen in samenwerking met de deelnemende lokale besturen uit de regio Mechelen en de terreinbeheerders, zoals Natuurpunt, het Agentschap Natuur en Bos, de provincies, de Vlaamse Waterweg, e.a., dit natuurpark verankeren voor de volgende generaties.

Ambities

1

De biodiversiteit in de kerngebieden behouden, versterken en uitbreiden

Met de creatie van één aaneengesloten natuurpark zetten we voluit in op **meer robuuste natuur** en het **verhogen van de biodiversiteit**. Door bovendien slim om te gaan met water zorgen we voor **behoud en herstel van de wetlands** waar zeldzame planten en dieren zoals de waterspitsmuis en otter zich helemaal thuis voelen.

De ambitie ligt hoog, want we mikken op de realisatie op lange termijn van een natuurpark van **ruim 3.000 ha**, waar je middenin de stedelijke as Antwerpen - Brussel nog authentieke wilderniservaringen kan beleven. Als tussentijdse ambitie gaan we voor de realisatie van **300 ha bijkomend natuurgebied** binnen de omschrijving van het natuurpark in de periode 2019 - 2024. Op middelenlange termijn is het de ambitie om **650 à 700 ha natuurgebied** bij te creëren, waarvan minstens **265 ha bosuitbreiding** is.

Concreet willen we in eerste instantie de **twee kerngebieden** Vierrivieren (Zennegat en omliggend rivierenlandschap) en Beneden-Dijle **versterken en uitbreiden**. We streven hier naar natuurbeheer type 3 of 4 waarin onder meer de gezamenlijke visie, toegankelijkheidsregeling, aankoopbeleid enz. worden opgenomen. Binnen deze rijke en diverse natuurgebieden, zal er bijzondere aandacht zijn voor streek-eigen landschappen, fauna en flora.

Rondom de kerngebieden proberen we de hoogst mogelijke **natuurkwaliteit** te realiseren in de overgang naar meer bevolkte gebieden. Door gericht te ontsnipperen, kunnen er ecologische verbindingen gecreëerd worden met de andere natuurrijke hotspots zoals het Wavervoud, Zemstse Kouters en het Bos van Aa waardoor de biodiversiteit nog verhoogd kan worden.

2

Verbinden van natuur in een sterk verstedelijkt gebied

De tweede grote ambitie is tonen hoe we middenin het verstedelijkt gebied van de Vlaamse ruit op een doordachte en creatieve manier natuur kunnen verbinden. En wel met behoud van de verschillende functies van het gebied (bewoning, economie, mobiliteit,...).

We willen nationaal en internationaal tonen hoe je met **een goed plan, een optimale samenwerking, gerichte investeringen en ingrepen** kan zorgen voor meer robuuste, verbonden natuurgebieden in een uitgesproken verstedelijkt gebied. **Een netwerk van groene plekken, parkjes, groene slingers en stapstenen doorheen de woonkernen, verbinden de robuuste natuurgebieden.**

Zo zien we alle geplande infrastructuurwerken in de regio, grote maar ook (vele) kleine en van welke aard ook, als een kans om te **ontsnipperen** en te **ontharden**. Ook het omvormen van bestaande viaducten en onderdoorsteken (tunnels, buizen...) naar **ecoducten en ecotunnels** of het aanleggen van nieuwe **eco-infrastructuur**, biedt mogelijkheden voor natuurlijke verbindingen. Ook het **herstellen van natuurlijke oevers**, het **vergroenen van trage wegen**, de **creatie van boombruggen**, e.d. kunnen een rol spelen.

Het ontsnipperen en verbinden van natuur gebeurt op twee niveaus: zowel binnen de kerngebieden als tussen de kerngebieden.

3

Toekomst- bestendig maken van de regio

Alle inspanningen om de natuur in de regio te versterken en extra groene plekken te creëren, zijn een onmiddellijk antwoord op de huidige klimaatuitdagingen. We werken hiermee zowel aan **klimaatmitigatie als -adaptatie**.

Bossen zijn belangrijk voor het captureren van CO₂ en het produceren van O₂, maar andere natuurtypes zoals moerassen en graslanden doen dat eveneens. Naast **CO₂-captatie** werkt

al deze vegetatie luchtzuiverend, wat zeker in een verstedelijkt gebied zoals de Mechelse regio van groot belang is.

Bovendien zorgen extra natuurgebieden en -plekjes ervoor dat we beter gewapend zijn tegen de effecten van de klimaatverandering: door **meer ruimte** te geven **aan oppervlaktewater** en te **ontharden** waar het kan, wordt de **waterinfiltratie en waterbufferingscapaciteit** ver-

hoogd, waardoor we beter bestand zijn tegen periodes van droogte en zware regenval.

Natuurgebieden rond de woonkernen zorgen voor de toevoer van koele lucht, water en planten in de stad zorgen dan weer voor lokale verkoeling. Samen zorgen ze ervoor dat we beter gewapend zijn tegen periodes van grote hitte en gaan ze het hitte-eilandeffect tegen.

4

Naar een kwaliteitsvolle en evenwichtige beleving van het natuurpark

De realisatie van een natuurpark met hoge biodiversiteitswaarde in dichtbevolkt gebied is een grote uitdaging. Deze uitdaging biedt echter kansen voor het realiseren van een enorme meerwaarde voor de regio: onderzoek toont namelijk aan dat de nabijheid van natuur positieve effecten heeft op zowel de fysieke als mentale gezondheid en bovendien zowel preventief als curatief werkt. Met **ruim 200.000 mensen die in en rond het park wonen** en ongeveer 2 miljoen inwoners binnen een straal van 30 km, heeft het nieuwe natuurpark een zeer grote impact op de **levenskwaliteit**.

Daarnaast is het natuurpark een belangrijke hefboom voor gepaste **recreatieve en economische ontwikkeling** in de randgebieden. Via het merk Beschermde Natuurpark Rivierenland kunnen streekproducten op de markt gebracht worden en aller-

hande (recreatieve) activiteiten ontplooid worden. Ze moeten wel passen in het natuurlijk kader van het park en/of de link leggen met het culturele en historisch erfgoed van de regio.

Concreet zullen we het natuurpark indelen in zones. Er zijn zones die geschikt zijn voor recreatief medegebruik en economische ontwikkelingen in functie van het natuurpark (bv. horeca, kamperen, ...) waar we de beleving van het gebied verhogen op strategisch gekozen plaatsen. En er zijn zones die dienstdoen als **rustgebieden**, nodig voor de (kwetsbare) fauna en flora.

Naast de onthaalfuncties in de deelnemende steden en gemeenten, creëren we per kerngebied duidelijke onthaal(poorten) van waaruit de bezoekers wegwijs gemaakt worden naar het hele gebied.

5

Draagvlak creëren via een sterke samenwerking

SAMENWERKINGSSTRUCTUUR

De stuurgroep bestaat uit **Stad Mechelen**, het **Agentschap voor Natuur en Bos** en **Natuurpunt**, als initiatiefnemers van dit project. Experts uit **Regionaal Landschap Rivierenland** en **ORIOM**, staan deze stuurgroep bij. Samen streven we naar een **gebiedscoalitie van alle betrokken overheden, actoren en terreinbeherende organisaties**. De algemene coördinatie ligt bij de stuurgroep. Per kerngebied kan er een werkgroep samengesteld worden om in te zoomen op de deelgebieden of deelaspecten van de uitbouw van het natuurpark. Gezien er een nauwe betrokkenheid met andere gemeenten en instanties wordt nagestreefd zal de stuurgroep structureel overleg met de partners uit de gebiedscoalitie organiseren.

De stuurgroep voorziet een **jaarlijkse evaluatie van de ambitienota in het algemeen en de samenwerkingsovereenkomst in het bijzonder**, zodat deze indien nodig aangepast kunnen worden aan de concrete situatie en noden op dat moment.

OVERKOEPELEND MERK

De naam **Beschermde Natuurpark Rivierenland** is een naam die in de opstartjaren jaren de lading perfect dekt. Dit kan in de toekomst en in overleg met de verschillende partners nog aangepast worden, maar zorgt ervoor dat we vanaf de opstart over een geïntegreerd gebied kunnen spreken. Als overkoepelend merk voor de vele deelgebieden en organisaties in

het gebied draagt een gezamenlijke naam en merk bij aan de nationale en internationale status en bekendheid van het park en van de partnerorganisaties. We streven ernaar zoveel mogelijk activiteiten onder het overkoepelend merk te bundelen, om zo de ambities sneller waar te kunnen maken.

Het Beschermd Natuurpark Rivierenland zorgt voor een aantal **gezamenlijke resultaten** die we ieder voor zich niet kunnen bereiken. We streven **een erkenning van de hogere overheden** (provinciaal, Vlaams, Belgisch, Europees) na. Van zodra het Vlaamse kader bekend is, ambiëren we de hoogst mogelijke gebiedserkenning. Samen streven we naar de valorisatie van de geleverde inspanningen via een hoogwaardig gebiedsstatuut, zoals Nationaal Park, Landschapspark of andere bovenlokale erkenningen.

Een goede profilering is immers essentieel voor het aantrekken van **nieuwe partners** en het vinden van nieuwe **samenwerkingsvormen**. We zetten in op communicatie en promotie. Samenwerkingen die voortvloeien vanuit het uithangbord Beschermd Natuurpark Rivierenland doen dat met behoud van de kracht, zeggenschap en identiteit van de bestaande partners.

INNOVATIEF FINANCIËEL DRAAGVLAK

Om bovenstaande ambities te kunnen realiseren zijn er meer financiële middelen nodig dan er op dit moment beschikbaar zijn. Daarom willen we een netwerk van sterke partners uitbouwen die structureel hun schouders willen zetten onder het Beschermd Natuurpark Rivierenland, ook financieel.

Naast de klassieke kanalen via **provinciale, Vlaamse, Belgische en Europese subsidieprojecten**, willen we ook meer **private partners** betrekken. Gezien de eigenheid van de verschillende partijen binnen de structuur, kan dit zowel op niveau van elke individuele projectpartner afzonderlijk als overkoepelend voor het Beschermd Natuurpark Rivierenland. Bij private partners denken we niet enkel aan **bedrijven, financiële instellingen en lokale besturen**, maar ook aan bijvoorbeeld **burgercoöperaties** en niet te vergeten de **bezoekers en recreanten** zelf. Die laatste willen we impliciet en expliciet laten bijdragen om de kosten voor de uitbouw van natuurgebieden mee te dragen. Daarbij denken we o.a. aan 'crowdfunding' en 'visitors payback'-systemen.

